DOI: 10.32703/2664-2964-2021-50-104-114
УДК 658; 339.1:378
JEL Classification D4, I23

Оксана Карпенко, д.е.н., проф.
(професор кафедри менеджменту та публічного адміністрування, Заклад вищої освіти Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая)
ORCID ID 0000-0003-2943-1982

Вікторія Каращук, к.т.н., доц.
(доцент кафедри «Електромеханіка та рухомий склад залізниць», Державний університет інфраструктури та технологій)
ORCID ID 0000-0002-1956-7555

АНАЛІЗ ВИБОРУ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ СПОЖИВАЧАМИ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ТА ФАКТОРІВ ВПЛИВУ

Конкурентоспроможність закладу вищої освіти залежить від спроможності організації адаптуватися до змін зовнішнього середовища, втому числі до змін ринку споживачів освітніх послуг. Тому завдання визначення споживчих інтересів щодо освітніх послуг та факторів певного вибору стоїть досить актуально.

У статті досліджено динаміку кількості споживачів освітніх послуг (студентів та випускників) України за певними галузями знань та спеціальностями за період з 2018 по 2020 роки у закладах вищої освіти – інститутах, університетах та академіях. За результатами дослідження встановлено значне скорочення кількості здобувачів вищої освіти. Скорочення кількості студентів зумовлено такими причинами, як демографічні фактори, зміна вимог щодо вступу на деякі спеціальності, скорочення та об'єднання вишів, низькою якістю освіти абітурієнтів, втратою довіри споживачів щодо якості вищої освіти в країні, економічною та політичною кризою в країні та світі та багатьма іншими.

У результаті проведеного аналізу визначено, що найбільший попит у споживачів спостерігається за спеціальностями, що пов'язані з бізнесом, юриспруденцією, охороною здоров'я та інформаційними технологіями. Встановлено, що вибір окремих спеціальностей для споживачів освітніх послуг в першу чергу ґрунтується на таких факторах, як висока заробітна плата, можливість кар'єрного зростання, широкий вибір місця роботи та вакансій, займання посад у гілках центральної влади в країні, у силових структурах, можливість трудової еміграції в країни ЄС та світу та робота за кордоном за отриманою спеціальністю.

У процесі дослідження виявлено, що найбільш запитані категорії фахівців у роботодавці відносяться до робочих спеціальностей та виробництва, продажів та закупок та сфери обслуговування. Встановлено що потреби ринку праці на сьогоднішній день направлені на збільшення фахівців робітничих спеціальностей на фоні приросту безробітного висококваліфікованого населення, а також молоді, що не працевлаштована після закінчення закладів освіти. Запропоновано розробляти стратегію розвитку закладу вищої освіти з урахуванням, як потреб споживачів, так і вимог ринку праці, щодо змісту та якості підготовки фахівців.

Ключові слова: *освітні послуги, споживач, заклад вищої освіти, конкурентоспроможність.*

© Карпенко О.О., Каращук В.О., 2021

Постановка проблеми. Успішна фінансова діяльність будь-якого підприємства у великій мірі залежить від попиту споживачів на послуги та товари. Закладу вищої освіти (ЗВО), як підприємству, для проведення успішної бізнес-діяльності необхідно своєчасно аналізувати попит споживачів освітніх послуг стосовно актуальних та запитаних спеціальностей. Орієнтування на ринок споживачів дозволить планувати конкурентну стратегію розвитку підприємства та отримати конкурентні переваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження конкурентоспроможності закладів вищої освіти охоплюють широке коло питань. Науковцями досліджуються такі питання, як вплив міжнародних рейтингів на конкурентоспроможність ЗВО [1], моніторинг ринку освітніх послуг в умовах євроінтеграції [2], оцінка конкурентоспроможності галузі вищої медичної освіти та її закладів в контексті економічної взаємодії [3], розробка методики дослідження конкурентних переваг закладу фахової передвищої освіти на ринку освітніх послуг [4], підвищення конкурентоспроможності ЗВО за рахунок удосконалення системи мотивації праці [5] та багато інших. Але в роботах науковців не достатньо висвітлено питання вибору освітньої послуги з точки зору споживача.

Мета статті полягає у аналізі вибору спеціальностей споживачами освітніх послуг та факторів, що впливають на цей вибір з метою планування стратегії розвитку ЗВО.

Викладення основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність закладу вищої освіти залежить від спроможності організації адаптуватися до змін зовнішнього середовища, втому числі до змін ринку споживачів освітніх послуг. Для визначення стану ринку споживачів освітніх послуг та факторів впливу необхідно провести аналіз вибору споживачами окремих спеціальностей. Аналіз підготовки фахівців у ЗВО (тільки університети, академії, інститути) за період 2018-2020 н. р. проводився, як за загальною кількістю студентів, що навчаються у виші так і за кількістю випускників по кожному навчальному року та за відповідними галузями знань. Аналіз загальної кількості студентів та випускників за галузями знань України за 2018-2020 н. р. наведено в табл. 1. На рис.1. показано динаміку кількості студентів, що навчаються у ЗВО та кількості випущених за відповідними галузями знань за 2018-2019 н.р. та 2019-2020 н.р. На рис. 2. показано динаміку кількості осіб, що навчаються та випускників у відсотках за 2018-2020 н.р.

Таблиця 1. **Аналіз загальної кількості студентів та випускників за галузями знань в Україні за період 2018-2020 н. р.**

Галузь знань	Кількість студентів, осіб	%, до загальної кількості	Кількість випущених із ЗВО, осіб	%, до загальної кількості	Кількість студентів, осіб	%, до загальної кількості	Кількість випущених із ЗВО, осіб	%, до загальної кількості
	Навчальний рік							
	2018-2019				2019-2020			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Освіта	18970	7,82	12147	7,10	1406	3,58	9372	7,59
Гуманітарні науки та мистецтво	24409	10,07	18033	10,54	1113	2,83	14270	11,56
Соціальні науки, бізнес і право	69825	28,80	56599	33,07	8232	20,96	39654	32,13

Закінчення таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Природничі науки	11866	4,89	6217	3,63	737	1,88	5258	4,26
Інженерія	38823	16,01	28785	16,82	2490	6,34	20209	16,38
Будівництво та архітектура	5865	2,42	4834	2,82	533	1,36	3032	2,46
Транспорт	11269	4,65	10746	6,28	1347	3,43	6445	5,22
Геодезія та землеустрій	1900	0,78	1582	0,92	161	0,41	1014	0,82
Сільське, лісове і рибнегосподарство та переробка їх продукції	7012	2,89	4262	2,49	921	2,35	2597	2,10
Техніка та енергетика аграрного виробництва	3985	1,64	2785	1,63	531	1,35	1588	1,29
Ветеринарія	2011	0,83	1571	0,92	133	0,34	895	0,73
Охорона здоров'я	35957	14,83	14838	8,67	20892	53,20	13409	10,87
Соціальне забезпечення	1354	0,56	1019	0,60	90	0,23	694	0,56
Сфера обслуговування	6163	2,54	4877	2,85	608	1,55	3847	3,12
Державне управління	-	-	813	0,48	-	-	-	-
Військові науки	926	0,38	624	0,36	7	0,02	244	0,20
Безпека	2142	0,88	1307	0,76	67	0,17	884	0,72
Специфічні категорії	10	0	111	0,06	3	0,01	1	0
Усього	242487	100	171150	100	39271	100	123413	100,0

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [6].

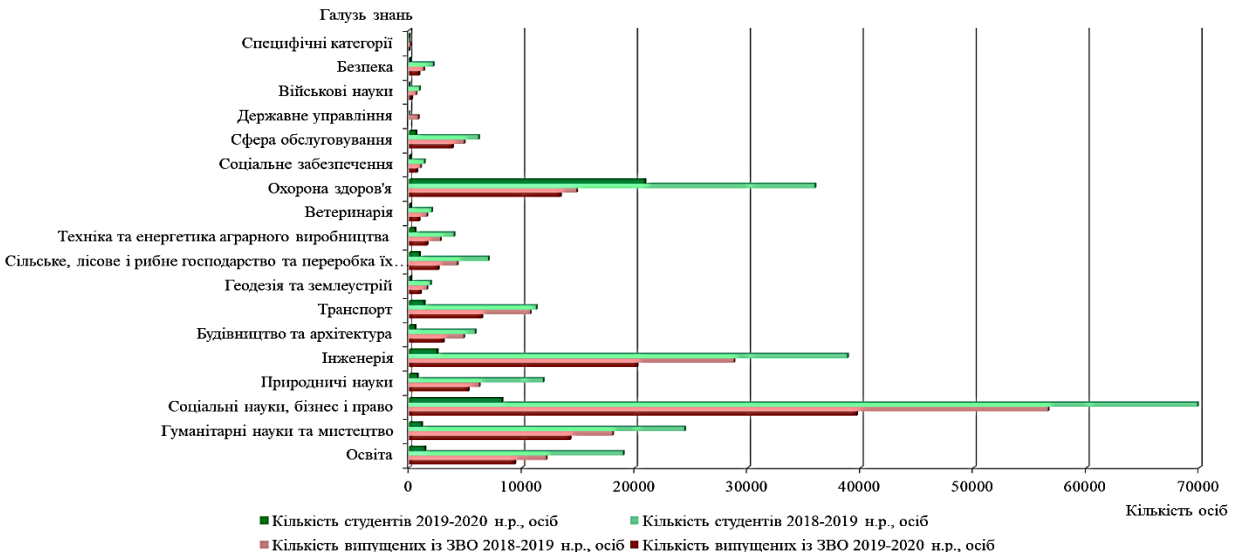

Рис. 1. **Динаміка кількості студентів та випускників за відповідними галузями знань за період 2018-2020 н.р.**

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [6]

.

Згідно з аналізом у 2019-2020 н. р. загальна кількість студентів у вишах склала 39,271 тис. осіб (що на 203,216 тис. осіб менше ніж у 2018-2019 н. р.), а кількість випускників склала 123,413 тис. осіб (що на 47,737 тис. осіб менше ніж у 2018-2019 н. р.).

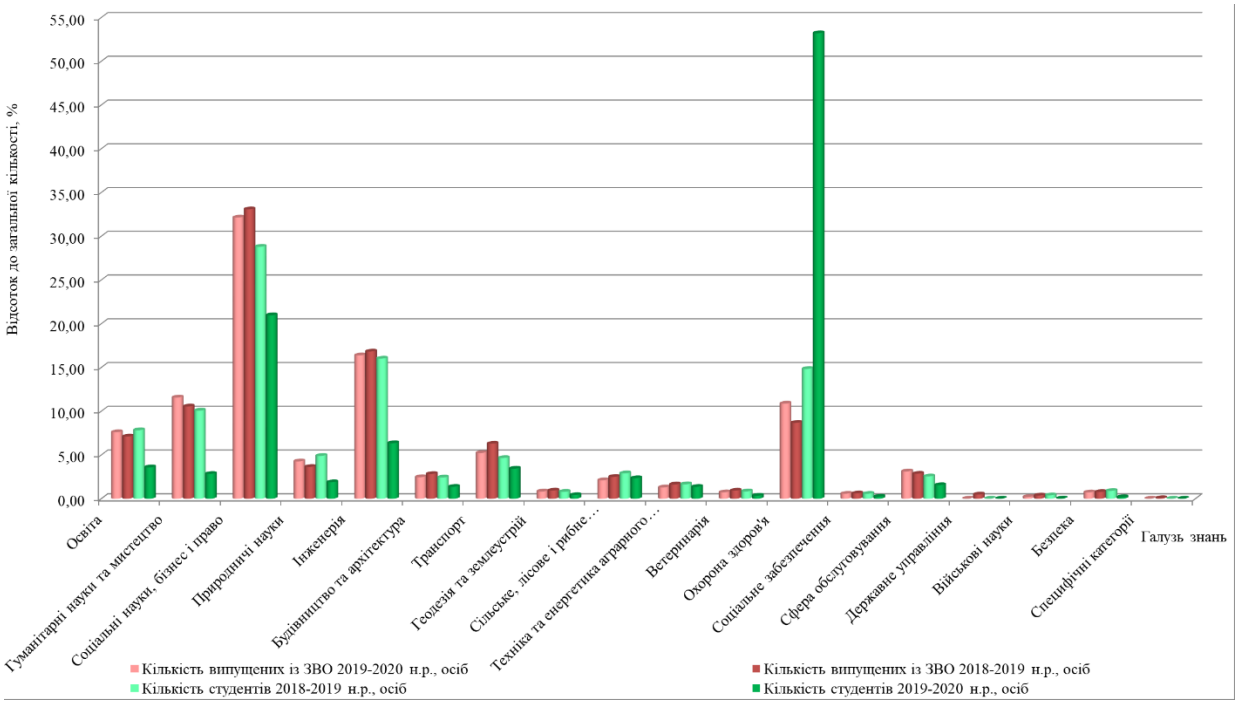

Рис. 2. **Відсоткова складова кількості студентів та кількості випускників за відповідними галузями знань у відсотках за період 2018-2020 н.р.**

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [6]

Скорочення кількості студентів у вишах може бути зумовлено багатьма причинами, такими як, демографічні фактори, зміна вимог щодо вступу на деякі спеціальності, скорочення та об'єднання вишів, низькою якістю освіти абітурієнтів, втратою довіри споживачів щодо якості вищої освіти в країні, економічною та політичною кризою в країні та світі та багатьма іншими.

За результатами аналізу:

у 2018-2019 н. р. найбільша кількість студентів навчається на спеціальностях, що відносяться до таких галузей знань, як:

- соціальні науки, бізнес і право – 69,825 тис. осіб (шо складає 28,8% від загальної кількості студентів);
- інженерія – 38,823 тис. осіб (16% від загальної кількості студентів);
- охорона здоров'я – 35,957 тис. осіб (14,83% від загальної кількості студентів).

у 2019-2020 н. р. найбільша кількість студентів навчається на спеціальностях, що відносяться до таких галузей знань, як:

- охорона здоров'я 20,892 тис. осіб (53,2% від загальної кількості студентів);
- соціальні науки, бізнес і право – 8,232 тис. осіб (шо складає 20,96% від загальної кількості студентів);
- інженерія – 2,490 тис. осіб (6,34% від загальної кількості студентів).

Відповідно до аналізу, випускники розподілилися таким чином:

у 2018-2019 н.р.:

- соціальні науки, бізнес і право – 56,599 тис. осіб (шо складає 33,07% від загальної кількості студентів);

- інженерія – 28,785 тис. осіб (16,82% від загальної кількості студентів);
- гуманітарні науки та мистецтво – 18,033 тис. осіб (10,54% від загальної кількості студентів).
- охорона здоров'я 14,838 тис. осіб (8,67% від загальної кількості студентів)

у 2019-2020 н.р.:

- соціальні науки, бізнес і право – 39,654 тис. осіб (шо складає 32,13% від загальної кількості студентів);
- інженерія – 20,209 тис. осіб (16,38% від загальної кількості студентів);
- гуманітарні науки та мистецтво – 14,270 тис. осіб (11,56% від загальної кількості студентів).
- охорона здоров'я 13,409 тис. осіб (10,87% від загальної кількості студентів).

Таким чином за період 2018-2020 н.р. найбільша кількість споживачів освітніх послуг в Україні обирають спеціальності пов'язані з галузями знань «Соціальні науки, бізнес і право», «Інженерія» та «Охорона здоров'я».

Розглянемо найбільші з них це: «Соціальні науки, бізнес і право» та «Інженерія».

В табл. 2 та 3 наведено аналіз вибору спеціальностей у межах галузей знань «Соціальні науки, бізнес і право» та «Інженерія» відповідно за 2018-2020 н. р.

Таблиця 2. **Аналіз вибору спеціальностей споживачами освітніх послуг в межах галузі знань «Соціальні науки, бізнес і право» за період 2018-2020 н. р.**

Спеціальність	Кількість студентів , осіб	%, до загальної кількості за галуззю "Соціальні науки, бізнес і право"	%, до загальної кількості за всіма галузями знань	Кількість випущених із ЗВО, осіб	%, до загальної кількості за галуззю "Соціальні науки, бізнес і право"	%, до загальної кількості за всіма галузями знань
1	2	3	4	5	6	7
Соціально-політичні науки	7239* 654	10,37 7,94	2,99 1,67	4814 4199	8,51 10,59	2,81 3,4
Міжнародні відносини	2528 146	3,62 1,77	1,04 0,37	1429 1325	2,52 3,34	0,83 1,07
Журналістика та інформація	2985 260	4,27 3,16	1,23 0,66	1909 1708	3,37 4,31	1,12 1,38
Право	22311 2982	31,95 36,22	9,20 7,59	19316 13372	34,13 33,72	11,29 10,84
Економіка та підприємництво	24810 2830	35,53 34,38	10,23 7,21	22712 13622	40,13 34,35	13,27 11,04
Менеджмент і адміністрування	9952 1360	14,25 16,52	4,10 3,46	6419 5428	11,34 13,69	3,75 4,40
Усього	69825 8232	100 100	28,80 2096	56599 39654	100 100	33,07 32,13

Примітка. *В чисельнику дані відносяться до 2018-2019 н.р., в знаменнику до 2019-2020 н.р.

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [6].

На рис. 3 наведено динаміку студентів та випускників спеціальностей в межах галузі знань «Соціальні науки, бізнес і право» за період 2018-2020 н. р.

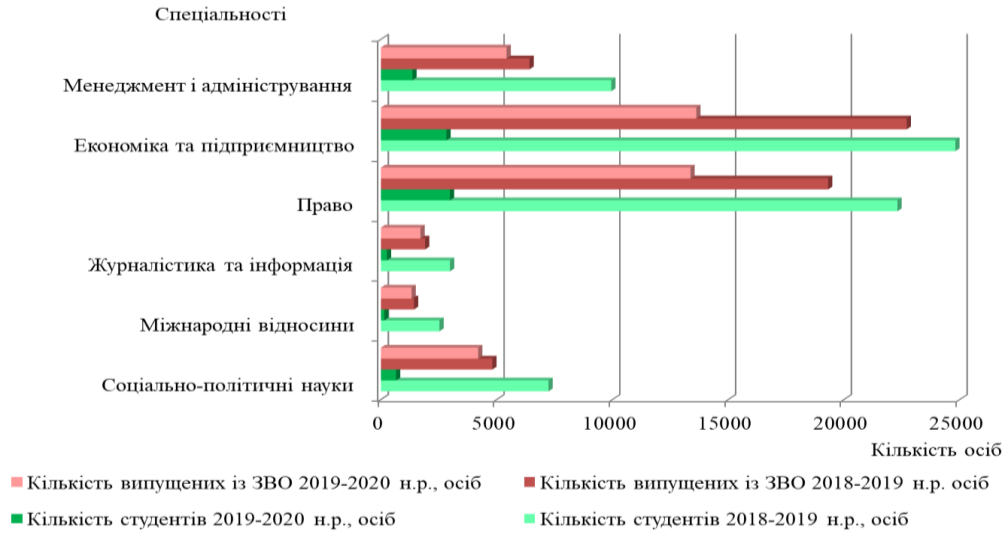

Рис. 3. **Динаміка кількості студентів та випускників спеціальностей в межах галузі знань «Соціальні науки, бізнес і право» за період 2018-2020 н. р.**

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [6]

З табл. 2 та рис.3 зрозуміло, що найбільша кількість здобувачів вищої освіти опановують спеціальності в межах галузі знань «Соціальні науки, бізнес і право» такі, як:

«Економіка та підприємництво» – 24,810 тис. студентів за 2018-2019 н.р., що більше на 21,980 тис. студентів у 2019-2020 н.р. Кількість здобувачів в процентному відношення в середньому за два роки складають 35% від усіх спеціальностей в межах галузі знань «Соціальні науки, бізнес і право» та 8,72% всіх здобувачів в країні;

«Право» – 22,311 тис. студентів за 2018-2019 н.р., що більше на 19,329 тис. студентів ніж у 2019-2020 н.р. Кількість здобувачів в процентному відношення в середньому за два роки складають 34,1% від усіх спеціальностей в межах галузі знань «Соціальні науки, бізнес і право» та 8,4% всіх здобувачів в країні;

«Менеджмент і адміністрування» – 9,952 тис. студентів, що більше на 8,592 тис. студентів ніж у 2019-2020 н.р. Кількість здобувачів в процентному відношення в середньому за два роки складають 15,39% від усіх спеціальностей в межах галузі знань «Соціальні науки, бізнес і право» та 3,78% всіх здобувачів в країні.

Кількість випускників за спеціальностями в межах галузі знань «Соціальні науки, бізнес і право» розподілилися таким чином:

«Економіка та підприємництво» – 22,712 тис. випускників за 2018-2019 н.р., що більше на 9,09 тис. випускників у 2019-2020 н.р. Кількість випускників в процентному відношення в середньому за два роки складають 37,24% від усіх спеціальностей в межах галузі знань «Соціальні науки, бізнес і право» та 12,16% всіх випускників в країні;

«Право» – 19,316 тис. випускників за 2018-2019 н.р., що більше на 5,944 тис. випускників ніж у 2019-2020 н.р. Кількість випускників в процентному відношення в середньому за два роки складають 33,93% від усіх спеціальностей в межах галузі знань «Соціальні науки, бізнес і право» та 11,07% всіх випускників в країні;

«Менеджмент і адміністрування» – 6,419 тис. випускників, що більше на 991 випускників ніж у 2019-2020 н.р. Кількість здобувачів в процентному відношення в середньому за два роки складають 12,52% від усіх спеціальностей в межах галузі знань «Соціальні науки, бізнес і право» та 4,08% всіх випускників в країні.

Таблиця 3. **Аналіз вибору спеціальностей споживачами освітніх послуг в межах галузі знань «Інженерія» за період 2018-2020 н. р.**

Спеціальність	Кількість студентів , осіб	%, до загальної кількості за галуззю "Інженерія"	%, до загальної кількості за всіма галузями знань	Кількість випущених із ЗВО, осіб	%, до загальної кількості за галуззю "Інженерія"	%, до загальної кількості за всіма галузями знань
Інформатика та обчислювальна техніка	11768 569	30,31 22,85	4,85 1,45	7347 6623	25,52 32,77	4,29 5,37
Автоматика та управління	2944 155	7,58 6,22	1,21 0,39	2088 1400	7,25 6,93	1,22 1,13
Розробка корисних копалин	1782 57	4,59 2,29	0,73 0,15	1634 1094	5,68 5,41	0,95 0,89
Металургія та матеріалознавство	808 80	2,08 3,21	0,33 0,20	601 384	2,09 1,90	0,35 0,31
Машинобудування та матеріалообробка	5527 391	14,24 15,70	2,28 1,00	4503 2957	15,64 14,63	2,63 2,40
Енергетика та енергетичне машинобудування	1357 137	3,50 5,50	0,56 0,35	795 591	2,76 2,92	0,46 0,48
Електротехніка та електромеханіка	3552 337	9,15 13,53	1,46 0,86	2575 1802	8,95 8,92	1,50 1,46
Електроніка	875 41	2,25 1,65	0,36 0,10	566 408	1,97 2,02	0,33 0,33
Радіотехніка, радіоелектронні апарати та зв'язок	2315 190	5,96 7,63	0,95 0,48	1840 1193	6,39 5,90	1,08 0,97
Метрологія	621 27	1,60 1,08	0,26 0,07	534 215	1,86 1,06	0,31 0,17
Авіаційна та ракетно-космічна техніка	449 33	1,16 1,33	0,19 0,08	251 177	0,87 0,88	0,15 0,14
Морська техніка	152 11	0,39 0,44	0,06 0,03	140 41	0,49 0,20	0,08 0,03
Хімічна технологія та інженерія	1173 63	3,02 2,53	0,48 0,16	788 486	2,74 2,40	0,46 0,39
Біотехнологія	753 85	1,94 3,41	0,31 0,22	353 289	1,23 1,43	0,21 0,23
Видавничо-поліграфічна справа	458 19	1,18 0,76	0,19 0,05	438 254	1,52 1,26	0,26 0,21
Текстильна та легка промисловість	426 6	1,10 0,24	0,18 0,02	581 318	2,02 1,57	0,34 0,26
Харчова промисловість та переробка СГ продукції	3684 288	9,49 11,57	1,52 0,73	3587 1841	12,46 9,11	2,10 1,49
Оброблювання деревини	179 1	0,46 0,04	0,07 0,00	164 136	0,57 0,67	0,10 0,11
Усього	38823 2490	100 100,00	16,0 6,34	28785 20209	100 100	16,82 16,38

Примітка. *В чисельнику дані відносяться до 2018-2019 н.р., в знаменнику – до 2019-2020 н.р.

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [6].

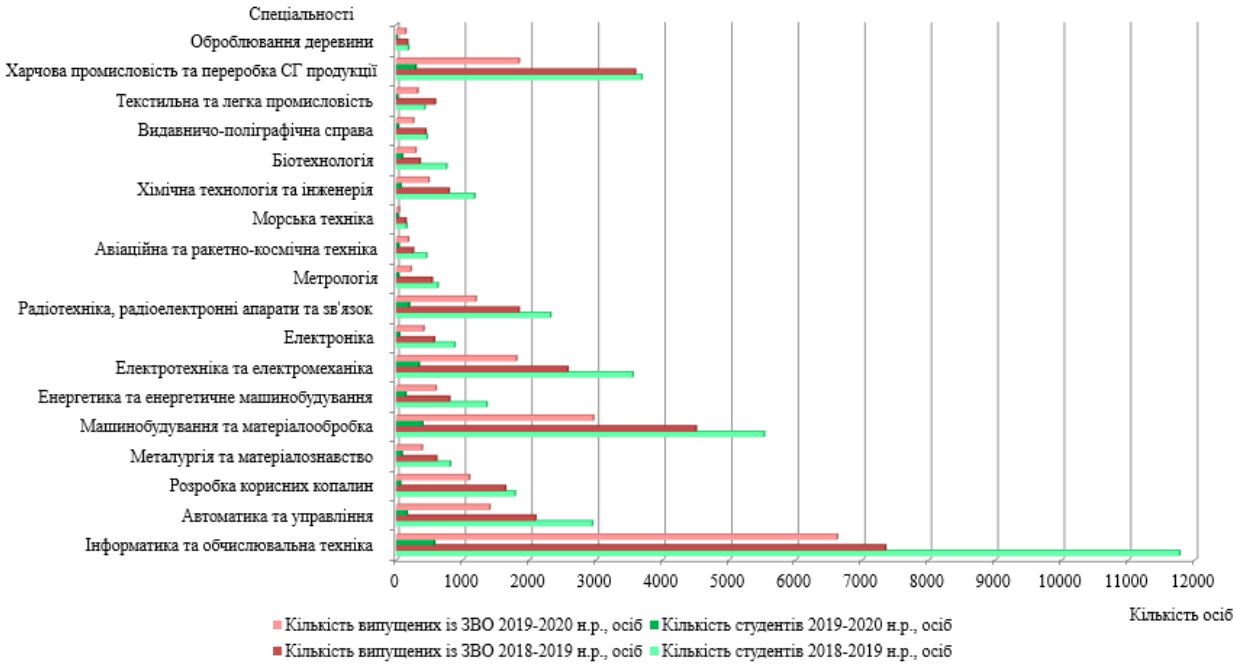

Рис. 4. **Динаміка кількості студентів та випускників спеціальностей в межах галузі знань «Інженерія» за період 2018-2020 н. р.**

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [6]

Проаналізуємо дані табл. 3 та рис.4. Найбільша кількість здобувачів вищої освіти опановують спеціальності в межах галузі знань «Інженерія» це:

«Інформатика та обчислювальна техніка» – 11,768 тис. студентів за 2018-2019 н.р., що більше на 11,199 тис. студентів у 2019-2020 н.р. Кількість здобувачів в процентному відношення в середньому за два роки складають 26,58% від усіх спеціальностей в межах галузі знань «Інженерія» та 3,15% всіх здобувачів в країні;

«Машинобудування та металообробка» – 5,527 тис. студентів за 2018-2019 н.р., що більше на 5,136 тис. студентів ніж у 2019-2020 н.р. Кількість здобувачів в процентному відношення в середньому за два роки складають 14,97% від усіх спеціальностей в межах галузі знань «Інженерія» та 1,64% всіх здобувачів в країні;

«Харчова промисловість та переробка сільгосппродукції» – 3,684 тис. студентів, що більше на 3,396 тис. студентів ніж у 2019-2020 н.р. Кількість здобувачів в процентному відношення в середньому за два роки складають 10,53% від усіх спеціальностей в межах галузі знань «Інженерія» та 1,13% всіх здобувачів в країні;

«Електротехніка та електромеханіка» – 3,552 тис. студентів, що більше на 3,215 тис. студентів ніж у 2019-2020 н.р. Кількість здобувачів в процентному відношення в середньому за два роки складають 11,34% від усіх спеціальностей в межах галузі знань «Інженерія» та 1,16% всіх здобувачів в країні.

Кількість випускників за спеціальностями в межах галузі знань «Інженерія» розподілилися наступним чином:

«Інформатика та обчислювальна техніка» – 7,347 тис. випускників за 2018-2019 н.р., що більше на 724 випускників у 2019-2020 н.р. Кількість випускників в процентному відношення в середньому за два роки складають 29,15% від усіх спеціальностей в межах галузі знань «Інженерія» та 4,83% всіх випускників країни;

«Машинобудування та металообробка» – 4,503 тис. випускників за 2018-2019 н.р., що більше на 1,546 тис. випускників ніж у 2019-2020 н.р. Кількість випускників в процентному відношення в середньому за два роки складають 15,14% від усіх

спеціальностей в межах галузі знань «Соціальні науки, бізнес і право» та 2,51% всіх випускників в країні;

«Харчова промисловість та переробка сільгосппродукції» – 3,587 тис. випускників, що більше на 1,746 тис. випускників ніж у 2019-2020 н.р. Кількість здобувачів в процентному відношення в середньому за два роки складають 10,79% від усіх спеціальностей в межах галузі знань «Соціальні науки, бізнес і право» та 1,79% всіх випускників в країні.

«Електротехніка та електромеханіка» – 2,575 тис. випускників, що більше на 773 випускників ніж у 2019-2020 н. р. Кількість випускників в процентному відношення в середньому за два роки складають 8,93% від усіх спеціальностей в межах галузі знань «Соціальні науки, бізнес і право» та 1,48% всіх випускників в країні.

В результаті проведеного аналізу найбільший попит серед здобувачів вищої освіти в Україні за період 2018-2020 р.р. мають такі спеціальності, як:

«Економіка та підприємництво» – 8,72%/12,16% (всіх студентів/випускників країни);

«Право» – 8,4%/11,07% (всіх студентів/ випускників країни);

«Медицина» – 26,51%/7,07% (всіх студентів/випускників країни);

«Інформатика та обчислювальна техніка» – 3,15%/4,83% (всіх студентів/ випускників країни) та «Менеджмент і адміністрування» - 3,78%/4,08% (всіх студентів/ випускників країни).

Вибір окремих спеціальностей для споживачів освітніх послуг в першу чергу ґрунтується на таких факторах, як висока заробітна плата, можливість кар'єрного зростання, широкий вибір місця роботи та вакансій, займання посад у гілках центральної влади в країні, у силових структурах, можливість трудової еміграції в країни ЄС та світу та робота за кордоном за отриманою спеціальністю.

Разом з тим найбільша потреба у роботодавців по всій країні (за інформацією сайту пошуку роботи Work.ua [7]) розподілилася за такими категоріями кадрів, як:

робочі спеціальності, виробництво – 14647 вакансії;

продаж, закупівлі – 13094 вакансій;

сфера обслуговування – 11319 вакансій.

Найбільш популярними є посади: менеджеру з продажу (6705 вакансій), менеджеру зі збуту (6699 вакансій) та онлайн-консультанта (6389 вакансій).

Середня заробітна платня (аналіз 80431 вакансій) за категоріями розподілилася наступним чином:

топ-менеджмент, керівництво вищої ланки – 21,128 тис. грн.

культура, музика, шоу-бізнес – 17,164 тис. грн.

нерухомість – 17,231 тис. грн.

Найбільша середня заробітна плата у вакансій «Country manager» та «Інформаційний директор» – 50 тис. грн., «Поліграфолог» – 40 тис. грн., «Директор (ІТ) – 38 тис. грн.

Згідно з вищеозначеним можливо стверджувати, що вибір споживачів освітніх послуг у виборі спеціальності в першу чергу ґрунтується на основі рівня заробітної плати за обраною професією та широкими можливостями для працевлаштування. Але також зрозуміло, що країна наразі потребує більше фахівців робочих спеціальностей, а не спеціалістів з вищою освітою. За даними служби статистики України [8] безробітне населення у віці 15 – 70 років у 2020 році складає 1674, 2 тис. осіб, з них не працевлаштовані після закінчення закладів освіти – 9,3 тис. осіб.

Висновки та пропозиції. За результатами проведеного аналізу виявлено значне скорочення здобувачів вищої освіти, що є результатом таких факторів, як демографічні, зміна вимог щодо вступу на деякі спеціальності, скорочення та об'єднання вишів, низькою якістю освіти абітурієнтів, втратою довіри споживачів щодо якості вищої освіти в країні, економічною та політичною кризою в країні та світі та багатьма іншими.

Найбільший попит у споживачів спостерігається за спеціальностями, що пов'язані з бізнесом, юриспруденцією, охороною здоров'я та розробкою інженерного та програмного забезпечення. Вибір цих спеціальностей обґрунтований в першу чергу рівнем заробітних плат та можливістю подальшого працевлаштування.

З іншого боку потреби ринку праці на сьогоднішній день направлені на збільшення фахівців робітничих спеціальностей, крім того в останні роки спостерігається приріст безробітного висококваліфікованого населення, а також молоді, що не працевлаштована після закінчення закладів освіти. Це може говорити в першу чергу про низьку якість підготовки фахівців.

Підсумовуючи вищеозначене у закладі вищої освіти повинна розроблятися стратегія розвитку організації з урахуванням як потреб споживачів, так і вимог ринку праці, щодо змісту та якості підготовки фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пархоменко Н.О. Вплив міжнародних рейтингів на конкурентоспроможність закладів вищої освіти. *Ефективна економіка.* 2020. №3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7738 (дата звернення 28.08.2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.3.76.

2. Заблодська І.В., Плетньов М.В., Заблодська Д.В. Результати моніторингу ринку освітніх послуг в умовах євроінтеграції: регіональний аспект. *Ефективна економіка*. 2017. №12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6374 (дата звернення 27.08.2021).

3. Гуцалюк О.М., Наволокіна А.С. Оцінка конкурентоспроможності галузі вищої медичної освіти та її закладів в контексті економічної взаємодії. *Ефективна економіка*. 2018. №5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/85.pdf (дата звернення 28.08.2021).

4. Зінчук Н. А. Методика дослідження конкурентних переваг закладу фахової передвищої освіти на ринку освітніх послуг. *Ефективна економіка*. 2020. №3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2020/64.pdf (дата звернення 28.08.2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.3.62.

5. Карпенко О.О., Гатченко В.О. Удосконалення системи мотивації праці у закладах вищої освіти з метою підвищення конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг. *Збірник наукових праць ДУІТ. Серія «Економіка і управління».* 2019. Вип. 43-44. С.79-86.

6. Вища освіта в Україні у 2018 році. Вища освіта в Україні у 2019 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення 27.07.2021).

7. Інформація сайту пошуку роботи Work.ua. URL: https://www.work.ua/ru/jobs/by-titles/by-category/ (дата звернення 30.06.2021).

8. Безробіття населення (за методологією МОП) за причинами незайнятості у 2010-2020 рр. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення 30.06.2021).

REFERENCES

1. Parkhomenko N.O. (2020), Vplyv mizhnarodnykh reitynhiv na konkurentospromozhnist zakladiv vyshchoi osvity [The impact of international rankings on the competitiveness of higher education institutions. Efektyvna ekonomika. Vol. 3. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7738 (Accessed 28 May 2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.3.76.

2. Zablodska I.V., Pletnov M.V., Zablodska D.V. (2017), Rezultaty monitorynhu rynku osvitnikh posluh v umovakh yevrointehratsii: rehionalnyi aspect [The results of monitoring the market of educational services in the context of European integration: a regional aspect]. Efektyvna ekonomika. Vol. 12. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6374 (Accessed 27 May 2021)

3. Hutsaliuk O.M., Navolokina A.S. (2018), Otsinka konkurentospromozhnosti haluzi vyshchoi medychnoi osvity ta yii zakladiv v konteksti ekonomichnoi vzaiemodii [Assessment of the competitiveness of the field of higher medical education and its institutions in the context of economic cooperation]. Efektyvna ekonomika. Vol. 5. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/85.pdf (Accessed 28 May 2021)

4. Zinchuk N.A. (2020), Metodyka doslidzhennia konkurentnykh perevah zakladu fakhovoi peredvyshchoi osvity na rynku osvitnikh posluh [Methods of research of competitive advantages of the institution of professional higher education in the market of educational services]. Efektyvna ekonomika. Vol. 3. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2020/64.pdf (data zvernennia 28.05.2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.3.62.

5. Karpenko O.O., Hatchenko V.O. (2019), Udoskonalennia systemy motyvatsii pratsi u zakladakh vyshchoi osvity z metoiu pidvyshchennia konkurentospromozhnosti na rynku osvitnikh posluh [Improving the system of work motivation in higher education institutions in order to increase competitiveness in the market of educational services]. Zbirnyk naukovykh prats DUIT. Seriia «Ekonomika i upravlinnia». Vol. 43-44. pp.79-86.

6. Vyshcha osvita v Ukraini u 2018 rotsi. Vyshcha osvita v Ukraini u 2019 rotsi. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/ (Accessed 24 April 2021)

7. Informatsiia saitu poshuku roboty Work.ua. Available at: https://www.work.ua/ru/jobs/by-titles/by-category/ (Accessed 30 April 2021)

8. Bezrobittia naselennia (za metodolohiieiu MOP) za prychynamy nezainiatosti u 2010-2020 rr. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/(Accessed 28 May 2021).

Oksana Karpenko, Doctor of Sciences in Economics, professor
(Professor of Department «Management and Public administration», Academician Y.Bugay International Scientific And Technical University, Higher Educational Institution)

Karashchuk Viktoriia, Ph.D., Associate Professor,
(Associate Professor, Department of Electromechanics and Railway Rolling Stock, State University of Infrastructure and Technologies)

ANALYSIS OF CHOICE OF SPECIALTIES BY CONSUMERS OF EDUCATIONAL SERVICES AND FACTORS OF INFLUENCE

The competitiveness of a higher education institution depends on the ability of the organization to adapt to changes in the external environment, including changes in the market of consumers of educational services. Therefore, the task of determining consumer interests in educational services and factors of choice is quite relevant.

The article examines the dynamics of the number of consumers of educational services (students and graduates) of Ukraine in certain fields of knowledge and specialties for the period from 2018 to 2020 in higher education institutions - institutes, universities and academies. The study found a significant reduction in the number of applicants for higher education. The reduction in the number of students is due to such factors as demographic factors, changing requirements for admission to certain specialties, reduction and merging of universities, poor quality of education, loss of consumer confidence in the quality of higher education in the country, economic and political crisis in the country and the world. many others.

The analysis shows that the greatest demand from consumers is observed in specialties related to business, law, health care and information technology. It is established that the choice of certain specialties for consumers of educational services is primarily based on such factors as high wages, career opportunities, a wide choice of jobs and vacancies, holding positions in the central government in the country, in law enforcement agencies, the possibility labor emigration to the EU and the world and work abroad in the specialty.

In the course of the research it was revealed that the most demanded categories of specialists in the employer belong to working specialties and production, sales and purchases and services. It is established that the needs of the labor market today are aimed at increasing the number of workers in the background of the growing unemployed highly qualified population, as well as young people who are not employed after graduation. It is proposed to develop a strategy for the development of higher education institutions, taking into account both the needs of consumers and the requirements of the labor market in terms of content and quality of training.

Keywords: *educational services, consumer, institution of higher education, competitiveness.*